

Sabimas innspill til Stortingsmelding om jordbrukspolitik 2016

Det norske landbruket skjønner store biomangfoldverdier i kulturlandskapet. Dette biomangfoldet kan bevares som del av et lønnsomt landbruk. Da må ressursene kulturlandskapet inneholder være en del av landbrukets kretsløp.

Norsk matsikkerhet er avhengig av en høy selvforsyningsgrad, som betyr at vi må produsere mat på norske ressurser. Norske beitedyr må spise langt mindre kraftfôr og beite betraktelig mer. Dette vil samtidig i stor grad være positivt både for klimaet og for det biologiske mangfoldet. Kraftfôr inneholder importerte råvarer som legger beslag på store savanne- og regnskogsområder. Dette truer verdens biologiske mangfold, samtidig som det norske biologiske mangfoldet trues av at slåtte- og beitearealer her i landet går ut av drift. Kulturlandskapet vårt må skjønnes både slik at de artsrike områdene opprettholdes, slik at det produserer mat til husdyr og mennesker og slik at karbonet i jorda ikke slippes ut i atmosfæren. Det norske kulturlandskapet kan være rikt på biologisk mangfold som yter økosystemtjenester som pollinering og flomdemning. Tap av biologisk mangfold både lokalt og globalt, klimaendringer og skeivfordeling av mat som fører til global sult er vår tids største utfordringer.

Kulturlandskap

24 prosent av de trua artene på norsk Rødliste lever i kulturlandskapet. Kulturlandskapet er mange tusen år gamle, menneskeskapt landskap, som er avhengig av å bli brukt for å holde på det rike biologiske mangfoldet. Enten det er en beitemark, en slåtteeng eller ei kystlynghei som har vært skjønnet ved brenning. Kulturlandskapenes artsmangfold er et resultat av lang tids tradisjonell bruk. Restaurering av gjengrodde kulturlandskap kan være vellykket hvis gjengroingen ikke har gått for langt, men å gjenskape gamle kulturlandskap er en tidkrevende og i noen tilfeller umulig oppgave. Det er derfor svært viktig å ta vare på gjenværende artsrike kulturmarkstyper.

Det er mulig å gjøre mye av dette som del av en lønnsom landbruksnæring. Dette forutsetter at virkemidlene i overføringene til og struktureringen av landbruket, især gjennom jordbruksoppjøret, også brukes aktivt og målrettet til dette formålet. Det må legges til rette for variert jordbruk i hele landet, og noen av tilskuddsordningene må målrettes mot det mest verdifulle kulturlandskapet.

Naturmangfoldloven hjemler for tiltak for å redusere tap av spesielt viktige eller trua naturområder, blant annet ved å kunne utpeke ulike utvalgte naturtyper, som gir naturtypen en ekstra beskyttelse. Per i dag er det flere ulike typer kulturlandskap som står på rødlista, men kun tre av dem er utvalgte naturtyper; slåttemark, slåttemyr og kystlynghei. Flere trua kulturlandskapstyper bør utpekes som utvalgte naturtyper for å sikre leveområdene til arter – for eksempel mange pollinerende insekter, som er avhengige av et skjønnt kulturlandskap for å overleve.

Mange landbruksavlinger som frukt, bær, oljeplanter og visse grovfôrarter som erbeblomster er helt avhengige av pollinerende insekter. Tap av leveområder, fremmede arter, klimaendringer, insektmidler i jordbruket og andre miljøgifter er hovedårsakene til at vi får stadig færre pollinerende insekter i Norge. Skjønning av våre rike slåttemark og beitemark er blant de viktigste tiltak for å opprettholde bærekraftige bestander av pollinerende

insekter. Når slått eller beite opphører, gror engene igjen og mange av de pollinerende insektene mister sitt levested og matfat. Slåttemark, slåttemyr og kystlynghei står alle på rødlista over trua naturtyper, og de er levested for mange av våre villbier.

Drøvtyggerne får stadig mer kraftfôr, og beiter mindre. Intensiveringa av landbruket er dårlig miljøpolitikk, med tanke på både biologisk mangfold, energiforbruk og dyrevelferd.

Gårdsdammer er viktige småbiotoper i jordbrukets kulturlandskap. Ofte er det knyttet et spesielt dyre- og planteliv til disse landskapselementene. Over flere år har mange slike dammer blitt fylt igjen, noe som har hatt negativ betydning for det særegne dyre- og plantelivet. Ofte er dette på deler av dyrkingsarealet som er naturlig svært fuktig, og som derfor ikke gir særlig vellykket jordbruk. Flere tiltak og strategier er nå utviklet for å gjenskape disse viktige biotopene i kulturlandskapet, og en del steder har det hatt effekt. På landsbasis var det fram mot 2012 registrert en økning på åtte prosent i antall gårdsdammer. Det er viktig å legge til rette for at gårdsdammer bevares og gjenåpnes.

Regjeringen vil:

- Målrrette strukturering og tilskuddsordninger gjennom landbruksoppgjøret for å bevare og skjøtte artsrike kulturlandskap
- Utvide ordningen med utvalgte, fylkesvise kulturlandskap fra 22 til 100 områder, og vurdere egnede virkemidler for å nå bevaringsmål for disse
- Ta spesielt vare på artsrike kulturlandskap på statlig grunn, som f.eks. i områder eid av Forsvaret
- Stimulere lokalt næringsliv som spesialiserer seg på tradisjonelle skjøtselsmetoder i kulturlandskapet
- Aktivt benytte at kystlynghei er utvalgt naturtype for å oppnå god bevaringsstatus
- At tilskuddsordningene for dyr på beite skal differensieres slik at man får mer støtte for de første dyrene og mindre for påfølgende dyr, for å sikre en spredning i beitedyr over hele landet
- Innrette tilskuddene etter arealstørrelse og ikke produksjonsstørrelse, for å sikre et spredt jordbruk som tar vare på kulturlandskapet i hele landet
- Opprettholde villbienes leveområder som blomstereenger, slåttemark og andre rike kulturmarksområder
- Innføre prøveordning med tilskudd til skjøtsel av særlig viktige områder for pollinerende insekter, for eksempel etter mønster av hvordan det gjøres i Storbritannia
- Kartlegge hvor mye kraftfôr norske beitedyr spiser
- Flytte all støtte til utvalgte kulturlandskap og verdensarvområder fra jordbruksoppgjøret til den ordinære delen av statsbudsjettet

Myr

Myrene er levested til utrydningstrua og andre viktige arter og er viktige for økosystemtjenester som lagring av klimagasser, flomdemping og friluftsliv. I et klimatilpasningsperspektiv er en bedre og strengere forvaltning av myr helt nødvendig. De siste hundre år har en tredel av myrene under skoggrensa blitt ødelagt på grunn av drenering, oppdyrking, nedbygging og torvuttak. Myr dekker ca. åtte prosent av landarealet i Norge.

Rødlista inkluderer totalt 330 trua arter som har tilhold i «våtmark og vannkant», noe som utgjør 14 % av alle trua arter i Norge. Vi har i overkant av 20 naturtyper av myr etter Artsdatabankens system «Naturtyper i Norge». Hele 11 myrnaturtyper står på rødlista for naturtyper.

Myrene er store karbonlagre. Karbon tilsvarende 300.000 tonn CO₂ kan være lagret i flere meters dyp torv på bare én kvadratkilometer. I norske åpne myrer har Bioforsk regnet ut at det er lagret 950 millioner tonn karbon, eller 3,1 milliarder tonn CO₂-ekvivalenter. I tillegg kommer det som er i myrskogsmark. Boreale skoger og deres myrer er et av verdens største karbonlagre, og må forvaltes deretter. Det er gamle myrer og skoger som etter millioner av år er omdannet til våre dagers kullfelt.

Intakte myrer fortsetter imidlertid også å fange og lagre karbon. På myr som dreneres, dør torvmosene i overflaten og karbonfangsten stanser opp. I tillegg vil torva nede i myra begynne å omdannes og lekke store mengder karbon, både i form av CO₂ og lystgass. Karbonlagre som naturen har brukt tusenvis av år på å bygge opp, kan bli ødelagt i løpet av få år. Bioforsk har beregnet økte utslipp fra bare dagens nivå på nydyrking av myrer til ca. 1,9 megatonn CO₂ i året, tilsvarende mer enn 4 prosent av de totale årlige CO₂-utslippene i Norge. Utslipp fra dyrking av myr utgjør 28 % av landbrukets klimagassutslipp. Torvuttak gir langt høyere utslipp per arealenhet og kommer i tillegg.

Regjeringen vil:

- Innføre forbud mot drenering av fungerende myrer
- Etablere utfasingsplan og forbud mot torv i jordprodukter
- Forby torvuttak fra myr
- Gjenoppta arbeidet med revisjon av nydyrkingsforskriften, og snarest sikre at forskriften stiller krav om vurdering av klimahensyn
- Intensivere arbeidet med restaurering av myr og annen våtmark, også på dyrkingsarealer der restaurering av myr og våtmarksarealer helhetlig sett er mest fornuftig

Med vennlig hilsen

Christian Steel
Generalsekretær Sabima